

Van struikelblok tot startschot

De coalitie-onderhandelaars zijn eruit. Hoewel men elkaar redelijk heeft kunnen vinden, vormde de sociale zekerheid het grootste politieke struikelblok. Uiteindelijk ging het allemaal over centen en procenten. De rekenmeesters van het CPB hebben het er weer druk mee gehad. De hele discussie over de sociale zekerheid is ondertussen afmattend en doodsaai. De gemiddelde burger heeft al lang afgehaakt en toont allerm minst interesse voor 'het gedoe' in Den Haag.

Volgens mij zou je eerst met elkaar moeten afspreken wat sociale zekerheid betekent voor ieder van de partijen. Daarmee bedoel ik meer dan het eens worden over de bezuinigingen voor de komende jaren, meer dan een zakelijk contract. Ik zou graag van de politiek een heldere visie willen vernemen over de plaats die de sociale zekerheid inneemt in de politiek-economische ontwikkeling op middellange en lange termijn. Voor een visie is creatief denken nodig en vooral durf, en niet te vergeten het vermogen datgene waar je voor staat op een bevoegen wijze uit te dragen, zodat je mensen meekrijgt voor je plannen, ook als de boodschap niet voor iedereen prettig is. Wel, dit is duidelijk niet het geval in Den Haag. De politiek gaat aan visieloosheid ten onder.

Laten we tegenover het pessimistische beeld schetsen hoe de sociale zekerheid in plaats van struikelblok een startschot voor economische revitalisatie zou kunnen zijn. Sociale zekerheid en het scheppen van werk zijn twee zijden van dezelfde medaille. Dat er zonder werk geen geld is voor sociale zekerheid, zal iedereen duidelijk zijn. De redenering de andere kant op vergt wellicht enige uitleg. Wie de trends volgt, weet dat de turbulentie in de internationale economie eerder toe dan af zal nemen. Conjuncturele schommelingen volgen sneller op elkaar. De onzekerheden voor bedrijven nemen toe. Ondernemingen gaan daarom meer flexibele arbeidskrachten aanstellen. Als gevolg zullen steeds meer mensen in deeltijd gaan werken of slechts tijdelijk voltijds werk verrichten. Het zullen vooral de jongeren zijn die in dit proces van heterogenisering een leidende rol gaan spelen; deels omdat er niet voldoende voltijdsbanen zijn, deels omdat ze er bewust voor kiezen om meerdere interesses tegelijkertijd te bevredigen.

Hiermee laten we zien dat het beeld van de kostwinner met vrouw en kinderen thuis absoluut verouderd is, terwijl het nog wel een belangrijke stempel drukt op de huidige oplossingen voor het vraagstuk van de sociale zekerheid.

Met de toenemende variëteit in arbeidsvormen en arbeidsduur is het niet zo dat de sociale zekerheid een minder belangrijke rol zou spelen. Integendeel, het stelsel van sociale zekerheid maakt het mogelijk de economie te revitaliseren en te flexibiliseren, zonder golven van maatschappelijke instabiliteit te veroorzaken. De flexibiliteit van een dynamische economie zal in zeer sterke mate afhangen van de mate waarin de sociale zekerheid voor een tijdelijke buffer

kan zorgen. Het bedrijfsleven en werknemers hebben dus groot belang bij een stelsel dat erop berekend is om soms veel mensen op te nemen, om daarna weer vrij snel leeg te stromen. Wanneer er meer condities gesteld worden aan toelating tot uitkeringen, zoals bij voorbeeld verplichte bij- en omscholing voor iedereen, dan zullen de perioden dat iemand tijdens zijn werkzame leven een tijdelijke uitkering geniet eerder een soort 'leerzame sabbaticals' zijn, dan perioden van verplicht duimen draaien en geestelijk aftanen.

Ook zal aan de fraudebestendigheid van het stelsel het nodige gedaan moeten worden. Preventief beleid in de vorm van het uitdragen van normen en waarden door de politiek en door sociale partners – de besturen van de bedrijfsverenigingen – is hierbij van essentieel belang. Naast fraude-alertheid bij de intake-gesprekken met uitkeringsaanvragers, zal er via koppeling van bestanden van belasting, sociale dienst, GAK, gemeentelijke diensten en politie snel opgetreden moeten kunnen worden in gevallen van frauduleus gedrag. De informatietechnologie biedt hiertoe alle mogelijkheden, maar die blijven nu nog grotendeels onbenut. Wanneer werkgevers, werknemers en uitvoeringsorganisaties het er over eens kunnen worden om alle relevante informatie via één gemeenschappelijk aangestuurde databank te laten lopen, dan kan er een enorme efficiency-slag behaald worden in de organisatie die nu moeizaam aan verbrokkelde en vaak gedateerde informatie moeten komen. In plaats van aan de procentendiscussie zou hieraan prioriteit moeten worden gegeven, vooropgesteld dat de privacy-bescherming in acht wordt genomen. Wanneer de politiek ervoor zou zorgen dat de institutionele barrières hiervoor opgeheven worden, dan zou dat de duurzaamheid van het sociale stelsel ten goede komen.

Het gezonde verstand zegt dat het anders zou moeten. Geen afbraak, maar herinrichting van het sociale stelsel, waarbij efficiency in het dataverkeer en onderlinge afstemming van de werkprocessen in de uitvoeringsorganisaties voorop komt te staan. Willen we een competitieve economie hebben met hoogwaardige, flexibel opererende bedrijven en een bevolking die eraan gewend is om zich voortdurend bij te scholen, dan is efficiency en fraudebestendigheid van het stelsel topprioriteit nummer één, omdat sociale zekerheid de strategische buffer is die onmisbaar is in een moderne kapitalistische samenleving.

A.J.M. Roobeek